

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Filosofia i Lletres Departament d'Art i Musicologia

L'HOSPITALET, UNA CIUTAT CORAL:
El cant coral a l'Hospitalet de Llobregat entre els segles XIX i XXI

Treball de Fi de Grau presentat per
Núria Cirera Panyella

Tutor
Jaume Ayats Abeyà

Bellaterra, Juny del 2025

AGRAÏMENTS

Agraïments al Jaume, tutor del treball, per la guia i ajuda. A l'Arxiu Municipal de l'Hospitalet i al CEL'H, en especial a la Lúdia, per la disposició completa cap a tot allò que he demanat. Agraïments al Manuel i les Montserrats, per l'ajuda i per regalar-me una part important del seu temps.

Aquest treball surt de l'estima pel cant coral i no hauria estat possible sense haver format part de Matiners al llarg de la vida, moltes gràcies, en especial a la Mònica i a la Núria, per estar disposades sempre a tot, i continuar remant el vaixell amb mi.

Moltes gràcies als meus pares per ensenyar-nos tant a mi com al Raimon a estimar i lluitar pel lloc on vius, per arribar a un Hospitalet desconegut i no només dormir-hi sinó viure-hi.

Per finalitzar, moltes gràcies als meus amics que dins o fora de l'Hospitalet m'acompanyen en aquest camí coral, sense vosaltres l'estima cap a aquesta activitat no seria la mateixa, per poder cantar junts molts anys més.

TAULA DE CONTINGUTS

RESUM.....	6
PARAULES CLAU.....	7
INTRODUCCIÓ.....	8
1. L'HOSPITALET DE LLOBREGAT: CONTEXT HISTÒRIC.....	10
2. L'ACTIVITAT CORAL A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT.....	12
2.1. ELS CORS DE CLAVÉ.....	12
2.1.1. CONTEXT.....	12
2.1.2. CORS DE CLAVÉ A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT.....	14
2.1.2.1. Caramelles.....	15
2.1.2.2. Altres activitats.....	16
2.1.2.3. Els Cors de Clavé.....	17
• SOCIETAT CORAL EL LLOBREGAT.....	17
• LA CAMPESTRE.....	18
• SOCIETAT CORAL LA JOVENTUT.....	18
• SOCIETAT CORAL EL PENSAMENT.....	18
• AGRUPACIÓ CORAL ELS CALLATS.....	19
• SOCIETAT CORAL L'AURORA DE COLLBLANC.....	19
• SOCIETAT CORAL L'UNIVERS.....	20
• SOCIETAT CORAL ELS ANTICS DE LA TORRASSA.....	21
• SOCIETAT CORAL UNIÓ ROSSINYOLS TORRASSENCS.....	21
• CORAL LA CARBASSA.....	21
• AGRUPACIÓ CORAL ELS PILOTAIRES.....	22
• ALTRES.....	22
2.2. LES CORALS A PARTIR DEL 1970.....	23
2.2.1. CONTEXT.....	23
2.2.2. LES CORALS.....	25
2.2.2.1. La setmana de Cant Coral.....	25
2.2.2.2. Les corals.....	26
• CORAL ELISARD SALA I CORAL HEURA.....	26
• CORAL INFANTIL ELS MATINERS.....	27
• CORAL XALESTA.....	28
• CORAL COR CREIXENT.....	28
• COR ADINOI.....	29
2.3. SEGLE XXI.....	30
2.4. MAPA RESUM.....	31
2.4.1. UBICACIÓ DE LES CORALS.....	32
3. CONCLUSIONS.....	34

BIBLIOGRAFIA.....	38
WEBGRAFIA.....	39
ENTREVISTES.....	42
ANNEXOS.....	46

RESUM

Aquest treball estudia el cant coral a la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat. Busca elaborar un estudi de les diverses entitats corals que hi ha hagut a la ciutat i l'activitat que aquestes han realitzat. Per a la seva elaboració s'ha fet recerca i anàlisi de les diverses corals de la ciutat a partir de documents històrics, fotografies, cartes, escrits, a partir d'entrevistes a cantaires i ciutadans de la ciutat i de la lectura de bibliografia diversa. Els resultats mostren una gran activitat coral a la ciutat, sobretot amb l'existència de molts Cors de Clavé al llarg del segle XX. Amb la fi de la dictadura podem trobar una revifada de corals amb afany de cantar en català que han anat sobrevivint fins avui en dia, on ens trobem en un nou paradigma dels cors a la ciutat. Aquest estudi busca contribuir a la història musical i cultural de la ciutat i a donar importància a una activitat que no acostuma a estar al centre quan es parla de l'Hospitalet de Llobregat.

RESUMEN

Este trabajo estudia el canto coral en la ciudad de Hospitalet de Llobregat. Tiene como objetivo elaborar un estudio de las distintas entidades corales que han existido en la ciudad y de las actividades que estas han desarrollado. Para su elaboración, se ha llevado a cabo una investigación y análisis de las diversas corales de la ciudad a partir de documentos históricos, fotografías, cartas, escritos, entrevistas a cantantes y ciudadanos, así como la consulta de bibliografía diversa. Los resultados muestran una gran actividad coral en la ciudad, especialmente con la existencia de numerosos Coros de Clavé a lo largo del siglo XX. Con el fin de la dictadura, se produce un resurgimiento de corales con el deseo de cantar en catalán, muchas de las cuales han perdurado hasta la actualidad, donde nos encontramos en un nuevo paradigma del canto coral en la ciudad. Este estudio busca contribuir a la historia musical y cultural de Hospitalet de Llobregat y dar visibilidad a una actividad que no suele ocupar un lugar central en los discursos sobre la ciudad.

ABSTRACT

This study focuses on choral singing in the city of Hospitalet de Llobregat. It aims to carry out a study of the various choral groups that have existed in the city and the activities they have carried out. The research is based on the analysis of historical documents, photographs, letters, written testimonies, interviews with choir members and local residents, as well as a review of related literature. The findings reveal a rich choral tradition, especially marked by the presence of numerous *Cors de Clavé* during the 20th century. After the end of the dictatorship, a revival of choirs singing in Catalan emerged, many of which have endured to this day, leading to a new choral paradigm in the city. This study contributes to the musical and cultural history of Hospitalet de Llobregat and seeks to highlight an artistic activity that is often overlooked in narratives about the city.

PARAULES CLAU

Cant coral - Cors de Clavé - Corals - L'Hospitalet de Llobregat - Caramelles

INTRODUCCIÓ

Podem descriure un cor com una agrupació musical de caràcter vocal on es canta conjuntament. Un cor el defineix el caràcter vocal i de comunitat, no el podem entendre com una agrupació de solistes. Des de mitjans del segle XIX el cant coral ha estat una activitat cultural important als pobles i ciutats catalanes. L'Hospitalet de Llobregat és la segona ciutat més gran de Catalunya en nombre d'habitants, i això la fa situar-se en un punt important quan parlem del territori català. Aquest treball busca abordar el cant coral que hi ha hagut a la ciutat de l'Hospitalet i elaborar-ne una imatge resumida per poder donar importància a una activitat que en pocs moments ha estat al centre de la reivindicació cultural de la ciutat.

A partir de mitjans del segle XIX Barcelona es va omplir d'entitats corals amb una gran popularitat, moltes d'elles sortides dels Cors de Clavé, i el cant coral va començar a esdevenir una activitat cultural i social important arreu de Catalunya. L'Hospitalet és el municipi veí de la capital, i tot allò que passa a Barcelona acaba arribant amb rapidesa a la ciutat. L'activitat coral no en va ser una excepció i ràpidament van començar a sorgir cors claverians arreu de l'Hospitalet. Tot i la importància cultural i històrica que té tot aquest moviment per la ciutat, no hi ha cap estudi que reculli de manera general el cant coral de l'Hospitalet, aquest treball busca començar a omplir aquest buit. L'estudi del cant col·lectiu en una ciutat pot arribar a ser molt ampli, per a la realització d'aquest treball s'ha reduït a estudiar i englobar aquelles entitats corals que la seva finalitat es regeix al mateix cant, és a dir, un grup el qual la seva finalitat és el cant en grup dins del paradigma del cant coral a Catalunya.

L'objectiu principal d'aquest treball és poder estudiar, analitzar i englobar l'activitat coral que hi ha hagut a l'Hospitalet de Llobregat, a partir d'aquí examinar quin tipus d'entitats corals són, com són i què aporten a la vida cultural i social de la ciutat. Amb aquest estudi també es busca reivindicar part de la història musical de l'Hospitalet de Llobregat.

Per a la realització del treball s'han utilitzat documents històrics de les entitats corals extrets d'arxius com l'Arxiu Municipal de l'Hospitalet de Llobregat i l'arxiu del Centre d'Estudis de l'Hospitalet. També s'ha extret informació de diversa bibliografia de la ciutat: bibliografia històrica, memòries, testimonis i autobiografies, tots escrits pels mateixos habitants de la ciutat. Com a metodologia també s'han realitzat entrevistes a cantaires actuals i ciutadans de l'Hospitalet que han pogut aportar perspectives idònies pel treball. Per a la realització final

del treball, amb les entitats actuals, s'ha fet recerca a internet, ja que moltes d'elles tenen pàgina de presentació.

Per a la realització del treball s'han fet 4 entrevistes a 6 persones de la ciutat. Una inicial al Manuel Domínguez, historiador i ciutadà de l'Hospitalet. Entrevista feta per poder tenir de primera mà història de la ciutat, sobretot d'inicis del segle XX i entendre com estava configurada. Més endavant s'han fet entrevistes a cantaires actuals de l'Hospitalet i personalitats del món coral de la ciutat. Una entrevista realitzada a la Montserrat Lluveras, directora durant molts anys de la *Coral Infantil els Matiners*, cantaire de la *Coral Xalesta*, coordinadora general del SCIC i molt lligada també a la FCEC. Es va valorar que era un testimoni molt idoni per la realització de la segona part del treball. Per finalitzar es va realitzar una entrevista a tres cantaires de la *Coral Xalesta*, dues d'elles directores actuals de la *Coral Infantil els Matiners* i també lligades a l'organització de la Setmana de Cant Coral de l'Hospitalet. Per finalitzar l'última entrevista ha estat a una cantaire de la *Coral Heura* i ciutadana de l'Hospitalet.

Aquest treball està organitzat en dos grans apartats. Un inicial per poder contextualitzar la ciutat, ja que és important per després poder entendre on i com s'han desenvolupat les corals, i un segon apartat ja entrant de ple en les entitats corals de la ciutat. Aquest segon apartat està desenvolupat en dos subapartats importants, un inicial centrat en els cors claverians i un segon centrat en els cors sorgits al final de la dictadura franquista. Al final hi ha un petit subapartat contextualitzant el moment actual dels cors a la ciutat per poder tancar el cas d'estudi. El primer apartat ha estat realitzat a partir de la informació històrica que s'ha pogut englobar, la segona ha estat més senzilla de realitzar ja que s'ha pogut comptar amb molta informació de primera mà de cantaires actuals.

1. L'HOSPITALET DE LLOBREGAT: CONTEXT HISTÒRIC

Per poder tenir una imatge completa de l'activitat coral a la ciutat, s'ha cregut important explicar breument el context històric i demogràfic, ja que l'Hospitalet de Llobregat és una ciutat que pateix grans canvis durant el segle XX i que determinen l'organització del municipi, dels seus habitants i de retruc les activitats que aquests organitzen.

Com es veurà als punts següents, l'activitat coral de l'Hospitalet de Llobregat fins entrats els anys setanta del segle XX va estar lligada als Cors de Clavé, molts d'ells formats durant els anys vint i trenta. Això ve donat, a que va ser durant aquests anys que la ciutat va patir un creixement demogràfic important i un canvi econòmic notori passant d'una ciutat agrària a una ciutat industrial.

L'Hospitalet de Llobregat ha estat antigament un poble agrari, però a causa de la seva proximitat amb Barcelona, quan la capital va començar el procés industrial, l'Hospitalet no en va quedar al marge. A mida que Barcelona quedava petita per poder acollir tota la indústria, aquesta es va anar movent cap a la perifèria i entrant a ciutats veïnes com l'Hospitalet. Serà al segle XX quan la ciutat comença a canviar veritablement, les indústries ja no se situaran al límit d'ambdues ciutats sinó plenament en barris de l'Hospitalet. És aquest l'inici d'un creixement industrial de la ciutat que tindrà el seu punt culminant durant la 1a Guerra Mundial, i que així determinarà la ciutat de l'Hospitalet com una ciutat industrial, i la seva activitat social i cultural girarà en molta gran part al voltant de la població obrera que hi treballava.

L'Hospitalet ha crescut considerablement al llarg del segle XX i és primordial tenir en compte l'organització de la ciutat ja que és on es reuniran les diferents corals que s'exposaran a continuació, i també per entendre com és la ciutat i com està configurada.

Per entendre com s'organitza l'Hospitalet de la primera meitat del segle XX, hem de tenir en compte els tres barris que configuraven la ciutat: el barri del Centre, Santa Eulàlia i Collblanc-la Torrassa. El barri del Centre és el nucli originari de la ciutat, i en conseqüència és on es reunia la població més tradicional i més lligada a la vida agrària anterior, sobretot propietaris agraris i industrials que reunien el poder econòmic de la ciutat. Moltes indústries i els seus habitatges obrers es van col·locar al barri de Sant Josep, un barri nascut a partir de l'ampliació del barri del Centre. És el barri de Collblanc-La Torrassa el que pateix un

creixement demogràfic més important. Tombant el segle XX, arriba un moment que aquest barri té més població que la resta de l'Hospitalet. Entre el 1850 i el 1930 la ciutat passa d'uns 3.000 habitants a uns 38.000, fet que evidencia el seu ràpid creixement.

Tot aquest canvi econòmic, social i demogràfic de la ciutat descrit anteriorment es va dur a terme sobretot durant les tres primeres dècades del segle XX, però com tot el país, l'Hospitalet de Llobregat també va patir la Guerra Civil i les seves conseqüències. Iniciant els anys quaranta l'exèrcit posa autoritats per governar la ciutat que tindran com a fi reconstruir-la a la seva mida.

Va ser als anys seixanta que es va començar a poder veure una ciutat més recuperada, amb l'era del consum just a sobre i amb uns canvis molt notoris en comparació amb l'inici de segle, sobretot de cara a l'activitat econòmica, ja que va deixar de ser totalment una ciutat agrària. Els anys cinquanta i seixanta són destacats ja que la ciutat va patir, amb una incidència molt important, l'allau migratori de la població espanyola dels camps a les ciutats. Això va portar uns canvis urbanístics i un creixement important, amb el sorgiment de nous barris. La ciutat quedava organitzada així: barri del Centre, Sant Josep, Sant Feliu, Collblanc-la Torrassa, Santa-Eulàlia, La Florida, Les Planes, Pubilla Cases, Can Serra, Bellvitge i Gornal (Vegeu Mapa Resum p.31) Tot i aquest creixement notori de la ciutat i de la població, l'activitat coral de la ciutat queda igualment reunida només als barris antics, ja existents als anys 20-30, en part perquè eren els barris ben acondicionats. Els altres no van ser dotats dels serveis necessaris i d'una construcció digne dels espais fins ben acabada la dictadura.

La ciutat avui en dia consta dels barris ja esmentats, els quals els últims anys s'han anat acondicionant i de retruc han anat creixent en població. Són barris d'una procedència diversa, aquells amb habitants vinguts de les migracions espanyoles s'hi han quedat i a mida que hi ha hagut més processos migratoris la ciutat ha anat creixent. Barris entesos com “de les afores” són barris amb rendes baixes i això constitueix molta part de la vida de la ciutat. Com s'ha esmentat, l'activitat coral tal i com s'entén en aquest treball, ha quedat reduïda als barris antics: el Centre, Collblanc i Santa-Eulàlia. El cens del 2021 es situa en 265.000 habitants.

2. L'ACTIVITAT CORAL A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

2.1. ELS CORS DE CLAVÉ

2.1.1. CONTEXT

A mitjans del s.XIX Catalunya pateix un procés industrial que portarà a una reordenació social (Garcia, 1995, p.1) i a un canvi en la socialització de la ciutadania catalana. Aquest canvi afecta en gran part la capital catalana, Barcelona, i de retruc la seva àrea metropolitana, on s'hi engloba l'Hospitalet de Llobregat. És dins aquest context, on el treballador passa de ser un artesà a moure's dins l'ordre de la fàbrica, on neixen les societats corals sota el lideratge de Josep Anselm Clavé.

Anselm Clavé va portar una institucionalització dels cors organitzats, però el gust per cantar dels obrers és molt més anterior, un hàbit de cantar “a veus” que no es pot obviar a l'hora de parlar de com van acabar sorgint els Cors de Clavé. Cantar era una manera comuna d'expressar-se, necessària i efectiva per a la sociabilitat i l'establiment de relacions personals i expressives (Ayats, 2008, p.21)

L'associacionisme coral liderat per Clavé neix en el context d'una Catalunya industrialitzada, on molts habitants que al llarg dels anys anteriors s'havien dedicat a l'artesania o la producció manual ara s'havien mogut a les fàbriques. Aquest canvi de la manera de produir també va portar a un canvi a la vida de la ciutadania, i a una reordenació dels espais d'oci, de socialització i de diversió. Clavé presentava les seves associacions corals com un espai on poder passar el temps de descans de les fàbriques, un espai on l'obrer que passava molta part de la setmana dins la fàbrica pogués emprar les seves hores de repòs en una activitat (uns cants) que el satisfessin. Aviat es va demostrar que les societats corals encaixaven de manera òptima en el nou ordre social que havia sorgit amb la implementació de les fàbriques. Era al final una missió civilitzadora dels obrers des del cant coral, “civilitzar-los” a partir de treure'ls de les tavernes i instruir-los en societats d'ajuda mútua.

Les societats corals van esdevenir ràpidament també un espai d'associacionisme entre els diversos participants, no era només un moment de cant, sinó també de trobada col·lectiva. Era també un lloc de suport mutu, on la integració i l'articulació social a partir del cant coral assolí una gran importància (Cortés & Escalas, 2009, p.27). Moltes d'elles van acabar essent també una xarxa de suport econòmic, les societats corals comptaven amb un fons econòmic a

disposar dels cantaires en cas que fós necessari a canvi de la quota. Els cors havien d'ajudar a crear un sentiment d'orgull i identitat entre els obrers.

Josep Anselm Clavé l'any 1850 fundà *La Fraternitat* la primera societat coral que l'any 1857 passaria a anomenar-se *La Societat Coral Euterpe*. *La Fraternitat* serà la mare de les societats corals i totes les que es formaran posteriorment arreu s'emmirallaran en ella, malgrat que a causa dels recursos inferiors dels que disposaran i de les realitats diferents on naixeran no arribaran a ser iguals. Com diu Carbonell i Guberna a la seva biografia sobre la societat: "La Societat Coral Euterpe fou el model, però també fou un cas atípic dins el món coral, ja que no totes les entitats pogueren seguir aquest model al peu de la lletra". (Carbonell, 2007, p.49-50) Tot i això, s'ha cregut necessari exposar una imatge breu de com era la societat coral mare per poder tenir una idea de com es configuraven les societats corals Clavé, unes característiques que a la seva mida comparteixen les societats corals de l'Hospitalet de Llobregat. És important destacar que eren cors formats per homes, Clavé tenia una idea de cor entre 40 i 60 homes que part d'únicament cantaires també esdevenien socis amb el que això comportava. Els cantaires eren seleccionats sota un procés on s'exigia un cert nivell vocal i predisposició d'aprenentatge. S'ha d'entendre el cor com una comunitat, ja que per exemple la quota cobria gastos de malaltia dels socis o de defunció, també s'exigia una lleialtat a la societat coral, ja que no es permetia poder formar part de dues al mateix temps. Com s'ha anomenat anteriorment no era un espai on només s'hi anava a cantar sinó que formar-hi part comportava un espai d'oci, esbarjo però també un lloc on educar-se i establir una comunitat, i en la mida que els recursos ho permetien totes les societats seguien aquests principis. La federació de cors creada per Josep Anselm Clavé es va configurar com la possibilitat d'un nou sistema d'organització social, política i econòmica articulada a través de l'associacionisme.(Costal, 2017, p.5), un moviment musical col·lectiu format per homes.

Clavé, al llarg de tota la seva trajectòria, compon nombroses peces corals que s'apropen a melodies populars i amb mecanismes propis de la tradició oral, molt adaptat a les veus dels cantaires que hi formaven part. Amb aquest apropament a la música ja popular als pobles i ciutats, Clavé aconsegueix que en pocs anys la pràctica coral ja estigui estesa arreu de Catalunya. Amb aquest repertori ja arrelat en la seva activitat coral es contribuï a difondre tot un repertori musical entre les capes més populars. Els cors també van ser un espai de formació musical, on sobretot s'aprenia a llegir partitures. L'activitat de les agrupacions corals, més enllà d'allò estrictament musical, també va girar molt entorn els aplecs i les festes religioses. La cultura del ball també va entrar dins de tota l'activitat claveriana,

sobretot tenint en compte la incidència que aquest tenia en les festivitats populars. Josep Anselm Clavé va compondre nombroses peces amb ritme de dansa. El model coral que defensava Clavé es basava en un repertori popular, amb concerts a l'aire lliure o en teatres i sempre adaptant el repertori i els balls als gustos populars.

2.1.2. CORS DE CLAVÉ A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

L'Hospitalet de Llobregat és la ciutat veïna de Barcelona, i això ha comportat que sempre hagi sigut de les primeres ciutats en rebre allò que passava a la capital. A causa d'això l'Hospitalet no va quedar aliena a tot el moviment coral de Clavé. Va ser un dels primers indrets on es van crear noves associacions corals claverianes i en conseqüència el cant coral va esdevenir un dels ingredients habituals de les manifestacions culturals de la ciutat.

Al llarg de tota la 1a meitat del segle XX i fins els anys setanta l'activitat coral de la ciutat es movia al voltant dels Cors de Clavé. *El Llobregat* essent el primer serà l'inici d'una activitat coral molt activa a la ciutat. Hi va haver dos períodes de molta activitat, un inicial als anys trenta i un després, durant el franquisme, sobretot als anys cinquanta. Les societats claverianes van anar-se dissolent cap a finals dels anys seixanta i inicis dels setanta. Això va ser principalment causa de l'era del consum, que va transformar la manera de divertir-se, de relacionar-se i va provocar canvis socials i culturals, i una de les coses que pràcticament desapareix és el cant coral. També en va ser una causa directe la creixuda de la ciutat als anys seixanta amb l'arribada de la migració de pobles d'Andalusia, Extremadura, Galícia... a les ciutats industrials, això va fer que un cop aquí reproduïssin les seves pròpies tradicions, i el cant coral claverià no era una d'elles.

Tampoc es pot deixar enrere la realitat política del país durant el segle XX; la Guerra Civil i les seves conseqüències posteriors van tenir una incidència directe a l'activitat coral de la ciutat. Totes les societats corals creades abans del 1936 aturaran la seva activitat un cop esclati el conflicte bèl·lic, n'hi ha que amb la revifada de la vida associativa a la ciutat als anys 40 recuperaran la seva activitat i n'hi ha que desapareixeran del tot. Aquelles societats corals que van reprendre l'activitat després de la guerra, hauran de canviar la seva manera de funcionar, ja que s'hauran de demanar permisos per a la formació o represa de l'entitat, per reunir-se, realitzar concerts, actes, etc. també patiran processos de control i censura respecte el repertori (Vegeu Figura 2 a Annex). Tot i això serà una oportunitat dels ciutadans de la ciutat

per trobar-se. Tot aquest context de dictadura és primordial tenir-lo en compte si parlem de l'activitat coral a la ciutat i de com s'organitzava.

2.1.2.1. Caramelles

Les caramelles van ser durant molts anys l'activitat anual en la que participaven els diversos Cors de Clavé de la ciutat de manera conjunta. La festa de les caramelles, tal com la descriu l'enciclopèdia catalana és una “Festa pasqual que té lloc tradicionalment a la Catalunya Vella i al nord de la Nova: una colla de cantaires visiten cases i masies de les poblacions davant les quals canten les cançons anomenades també caramelles” (Grup Enciclopèdia Catalana, s.d). Es tracta, per tant, d'un seguici de joves i de festeig, i ens indica un dels elements fonamentals del moviment claverià (Ayats, 2008, p.60) Aquesta festa comporta un moment d'esbarjo i diversió amb els cants com a eix central. Les caramelles se celebren de manera diferent depenent de l'indret, però es pot observar una clara diferència entre la festa en ambients més rurals o més industrialitzats. Aquests últims és on situariem les caramelles a l'Hospitalet de Llobregat. Com explica Tanit Farré a la seva investigació sobre les caramelles a l'Hospitalet, aquestes eren dutes a terme per els Cors de Clavé de la ciutat i altres grups independents, és a dir, per cors establerts d'una banda i per homes de les colles de taverna i humorístiques per una altra.

Les caramelles funcionaven de manera estàndard cada any i es feia una instància a l'ajuntament demanant permís per poder realitzar-les. És important remarcar que aquestes peticions es van realitzar de manera diferenciada depenent de l'any, ja que un cop passada la Guerra Civil i amb la instauració de la dictadura, allò que es feia havia de passar un filtre de censura, i amb ell també les cançons (Vegeu Figura 2 a Annexos). Tota la part de crítica social que podia tenir el cant de les caramelles va desaparèixer. Les peticions fetes durant el període de la República, just anterior a l'esclat de la guerra, eren més lliures i demanaven únicament cantar a l'espai públic.

La festa de les caramelles era un punt crucial en l'organització coral de la ciutat, ja que a part de la pròpia festa també s'organitzaven concursos on hi participaven els diversos cors. Tenim documentació diversa, ja sigui en llibres o en els mateixos fons recollits a l'arxiu, que parlen dels concursos. En tenim constància d'uns quants realitzats el 1960, 1962 i el 1964, tot i així no van ser els únics, ja que en diversos escrits s'esmenten concursos al llarg del segle XX. A

la circular de la federació de Cors de Clavé *L'Aurora de Clavé* hi trobem una imatge del resultat del concurs realitzat l'any 1960 on s'hi van presentar *La Joventut*, *Els Callats*, *la Unió Torrassenca*, *L'Univers*, *L'Aurora de Collblanc* i *Els Antics de la Torrassa* (Vegeu Figura 3 a Annex).

2.1.2.2. Altres activitats

A part de les caramelles, una altra activitat anual de les corals eren els concerts i actes de Festa Major. A part de les activitats pròpies, les societats corals buscaven moments on poder tenir una projecció de cara a la ciutat, un d'aquests espais era durant les activitats de Festa Major. Les festes majors eren importants per la mostra i realització de concerts, eren les mateixes entitats dels barris, per tant les corals també, les que organitzaven les activitats de la celebració. Durant aquestes dates assenyalades feien concerts importants o duïen a terme grans activitats com podia ser la inauguració del estendard de la societat coral. Per tant era una activitat important de l'agenda anual del Cors de Clavé i també dels ciutadans de l'Hospitalet. A part de les activitats públiques també realitzaven concerts privats a diversos espais de la ciutat com podia ser al Casino.

De l'any 1956 existeixen varies actes de reunions de presidents de les agrupacions corals de la ciutat: *Unió Rossinyols Torrassencs*, *Antics de la Torrassa*, *El Pensament*, *L'Univers*, *Els Pilotaires* i *La Joventut*, *L'Aurora* i *Els Callats*. Dins d'aquestes reunions es discutien sobretot activitats a la ciutat on hi tenien participació com pot ser l'acte "Homenaje a la vejez" o "Pro Navidad del pobre". També trobem menció a a voluntat de celebrar un concurs coral local en la línia dels diversos concursos que s'organitzaven ja fos de forma nacional, comarcal, etc de les societats clavé del moment. Aquest concurs es va celebrar el febrer de l'any 1957 sota el títol de "1r concurs de Cors Clavé". En aquest concurs hi van participar els Cors de Clavé que hi havia en el moment a la ciutat. Després d'aquest concurs surt la voluntat de crear una Federació de Cors Clavé a la ciutat que no acabarà prosperant.

Per tenir una imatge clara de l'activitat coral a la ciutat és important aclarir que totes les societats corals tenien una estreta relació i comunicació continua de cara a la realització d'activitats conjuntes a la ciutat, ja fossin les caramelles, els concursos, la participació en actes, en concerts, en celebracions etc. Consta també la participació de l'Hospitalet com a ciutat en concursos de Cors de Clavé comarcals, de manera que una agrupació coral de la

ciutat anava a participar al concurs en representació de l'Hospitalet. Tot i així cada societat també tenia un espai propi i cada soci formava part del seu propi cor, i amb això tenia una responsabilitat. Cada societat coral realitzava la seva pròpia activitat al barri i també fora, fent les seves excursions i concerts.

2.1.2.3. Els Cors de Clavé

Aquest apartat del treball busca crear una imatge dels diversos Cors de Clavé i l'activitat que duïen a terme a la ciutat a partir de la informació trobada. Cal esmentar que van ser molts els cors que van estar actius a la ciutat i que n'hi ha que la informació que es té és minsa o quasi bé nul·la. Cal esmentar que no hi ha un seguiment exacte de la quantitat de cantaires que formaven els cors, però en general eren cors nombrosos, d'uns 50 cantaires de mitjana. És important mencionar que eren cors formats únicament per homes.

De cara als barris de la ciutat, l'activitat coral s'organitzava als barris del centre, Torrassa-Collblanc i Santa Eulàlia. A Collblanc és on es trobava la major quantitat d'activitat coral, sobretot a causa de la gran població que hi havia i també a la proximitat amb el barri de Sants de Barcelona.

• SOCIETAT CORAL EL LLOBREGAT

La Societat Coral El Llobregat, va ser la pionera del cant coral a la ciutat. Nascuda a partir de tot el projecte coral d'Anselm Clavé, *El Llobregat* va portar la tradició coral a l'Hospitalet de Llobregat. Tenim constància que va ser fundada l'any 1851 i que com les altres corals va participar activament de les activitats a la ciutat, com les caramelles. Van establir la seva seu social al Casino l'Harmonia del barri del Centre i consta que cap a l'any 1860 ja comptava amb uns 150 cantaires. No hi ha una informació molt àmplia de l'agrupació malgrat la importància en ser la primera. Va ser un dels primers cors claverians que va seguir les passes de *La Fraternitat* i això el va portar, els primers anys, a participar conjuntament amb altres cors de Catalunya a diversos concerts i festivals claverians. També va participar a diversos concursos, emportant-se varis premis. *El Llobregat* va ser una de les societats corals claverianes més importants, tant de cara endins a la ciutat com de cara enfora arreu de Catalunya. També consta la participació a les caramelles de la ciutat, a les festes majors anuals i a diversos concerts.

- **LA CAMPESTRE**

D'aquesta societat coral hi ha una informació minsa. S'ha trobat que va ser fundada l'any 1882, i conjuntament amb *El Llobregat* formaven les dues societats corals puntals de la ciutat.

- **SOCIETAT CORAL LA JOVENTUT**

Una de les societats corals més longeves de la ciutat és la societat coral *La Joventut*. Formats al barri del centre, la societat coral va néixer l'any 1933, i va ser formalment constituïda l'any 1934. Va tenir dos anys d'activitat fins a aturar-se a causa de la Guerra Civil Espanyola l'any 1936. Una carta del Ministeri de la Governació autoritzant l'activitat de la societat l'any 1949 ens afirma que *La Joventut* va estar aturada a la vora 13 anys, i va recuperar l'activitat ja tocant als anys 50. A l'arxiu de la ciutat consta activitat fins l'any 1963. La societat va ser inscrita dins de l'associació Euterpense de Cors Clavé ràpidament després de la seva fundació l'any 1933 i va participar al llarg de la seva història a les diferents activitats organitzades per l'associació ja fossin trobades, actes o concursos.

A partir de la informació trobada a l'arxiu de la ciutat es pot fer un esquema de l'activitat de *La Joventut* a la ciutat. Al llarg de la història té una estreta relació amb les altres corals de l'Hospitalet, englobades també sota les societats Clavé. Durant els seus dos anys inicials abans de la Guerra Civil, l'activitat es regia sota les caramelles per pasqua i en els concerts individuals. Un cop passat el conflicte bèl·lic i amb la seva refundació l'any 1949, ens consta més activitat conjuntament amb les altres societats corals. *La Joventut* va participar activament a les caramelles de la ciutat i també als diversos concursos de la Associació Euterpense, com per exemple concursos comarcals anant en representació de la ciutat.

- **SOCIETAT CORAL EL PENSAMENT**

Aquesta societat coral es trobava al barri del centre i va ser fundada l'any 1930. S'esmenta que la seva activitat va ser aturada durant la guerra civil i la va reprendre l'any 1948. Dins de l'activitat de la societat hi trobem diverses excursions arreu de Catalunya i la participació a diversos festivals culturals i musicals. Ens consta també la seva relació amb les altres societats corals de la ciutat, ja fos realitzant activitats conjuntes, reunions, etc.

- **AGRUPACIÓ CORAL ELS CALLATS**

Els Callats és una de les agrupacions corals nascudes a la ciutat un cop passada la Guerra Civil. Va ser fundada l'any 1947 però no va ser fins l'any 1950 que la constitució de l'entitat va ser aprovada i registrada. L'agrupació coral es situava al barri de Collblanc. *Els Callats* van formar part dels Cors de Clavé de la ciutat, i conjuntament amb els altres participaven activament de les activitats organitzades, ens consta de la seva participació als concursos de caramelles de la ciutat i a les reunions dels presidents de les agrupacions. També participaven a les diverses activitats del barri, moltes pensades per revifar-lo després de la guerra, un exemple en serien les celebracions de nadal.

Gràcies a un llibret conservat de la celebració dels vint-i-cinc anys del cor podem constatar que va néixer a partir d'una proposta d'un grup de caramellaires, en una taverna situada al mateix barri, concretament al carrer de Pujós. Això ens permet remarcar la importància del lligam entre els cafès i bars i les societats claverianes i la possibilitat que *Els Callats* sorgissin d'una colla humorística o de gresca anterior. Gràcies al Centre d'Estudis de l'Hospitalet s'ha pogut trobar informació de la societat fins l'any 1975, tot i que no sabem de manera certa quin any es va dissoldre.

- **SOCIETAT CORAL L'AURORA DE COLLBLANC**

L'Aurora de Coll-blanch neix a partir d'una agrupació coral anterior anomenada *El Xut* de la que no tenim molta informació, només sabem que sortia d'una agrupació esportista anterior que també s'anomenava *El Xut*. *L'Aurora* es forma oficialment l'any 1929. Va ser inscrita a la Federació de Cors de Clavé i la seva activitat va destacar per les nombroses excursions arreu de Catalunya i la realització de concursos a diverses localitats. Cap a l'any 1950 comptava amb uns 45 coristes. També consta a les diverses activitats de la ciutat cap als anys 50 com els concursos de caramelles o les reunions de presidents de les diverses entitats corals. La seva seu es situava al carrer Pujós, al bar *Marte*, malgrat no ho puguem afirmar al 100% és molt probable que fos el mateix bar on situariem l'inici dels *Callats* anomenats anteriorment.

● SOCIETAT CORAL L'UNIVERS

La informació trobada a l'arxiu data la creació de la *Societat Coral l'Univers* a l'any 1910. Gràcies a una biografia conservada es pot afirmar que aquesta societat va néixer a partir de la voluntat d'uns obrers d'Hostafrancs de voler trobar un espai d'esbarjo. La biografia descriu la vida de la societat fins al 1935, però amb les actes de les reunions que feien els diversos presidents als anys cinquanta podem afirmar que la seva activitat va continuar. Durant els inicis de la societat es van establir a la barriada d'Hostafrancs, tenint la seu allà i duent a terme diverses activitats a la zona. Com s'ha esmentat anteriorment, el repertori i l'activitat dels Cors de Clavé anava molt lligat amb els balls populars, *L'Univers* va dedicar al llarg de la seva història molts diumenges a realitzar balls populars al carrer per a totes les seves famílies.

Durant els primers anys la societat va desenvolupar la seva activitat al barri d'Hostafrancs a la ciutat de Barcelona. Durant 12 anys, del 1911-1923, el cor va ser dirigit per Carles Ferrer i Clavé, nét d'Anselm Clavé, i amb ell al davant, la societat va poder despuntar i esdevenir una de les corals claverianes de la ciutat més importants.

Després de la mort de Carles Ferrer i amb la voluntat de buscar un local i un espai més gran, l'any 1926 la societat va canviar d'espai per instal·lar-se a la barriada de La Torrassa, i així passar a formar part de l'Hospitalet. *L'Univers* a més de la societat coral també va acollir el *C.E.Torrassenc*, el *Club Excursionista Univers*, el *Club Ciclista de Collblanc*, el *Club Columbofil* o l'*Univers Escacs Club*. Mostrant així la connexió que tenien amb el barri i la voluntat de participar-hi activament. També es fa menció, seguint els ideals dels Cors de Clavé, d'excursions i visites arreu de Catalunya amb la voluntat de cantar i crear germanor. Un cop establerts a l'Hospitalet van participar activament de les activitats conjuntes de la ciutat, com les ja esmentades caramelles.

Un aspecte important de la *Societat Coral l'Univers* que és important destacar malgrat no sigui una activitat estrictament musical és la formació d'una escola derivada de la societat. Era una escola de nenes i la voluntat era proporcionar un ensenyament el més complet possible, es presentava com una branca de la mateixa societat. S'ha cregut important destacar aquesta activitat de la societat coral per mostrar com hi havia molts cors de l'època que no es cenyien a cantar únicament, sinó que la seva activitat comportava una incidència important al barri al que estaven, ja que busquen un espai musical, d'esbarjo, de coneixement, d'ensenyament i també de cohesió.

- **SOCIETAT CORAL ELS ANTICS DE LA TORRASSA**

L'entitat va ser fundada l'any 1947 al barri de la Torrassa a partir d'un cor humorístic, tal i com ho descrivien els mateixos integrants, anomenat *Els Tranquils de la Torrassa* format l'any 1927. Segons la documentació trobada a l'arxiu que data del 1950 aproximadament, s'esmenta que aquesta societat coral no ha tingut mai com costum participar als concursos corals organitzats, de manera que no era la societat coral que despuntava més pel seu palmarès. Tot i així sí que ens consta la seva participació al concurs de caramelles de la ciutat de l'any 1960.

- **SOCIETAT CORAL UNIÓ ROSSINYOLS TORRASSENCS**

La societat coral neix l'any 1954 a partir de la fusió de les societats corals *Els Rossinyols de Coll-Blanch* i *la Unió Torrasencs* de la Torrassa, ambdues van ser fundades l'any 1949. La fusió va venir d'una voluntat de crear una societat coral més nombrosa. Consta la seva participació en diversos concursos arreu de Catalunya.

- **CORAL LA CARBASSA**

La Societat Recreativa *Unió Hortensia* era un cafè-bar on es realitzaven tot d'activitats pròpies d'un bar casino, al barri de Santa Eulàlia, allà va néixer la coral La Carbassa. Malgrat no s'ha trobat informació que ho certifiqui al 100%, és molt probable que *La Carbassa* estigués lligada a un cor humorístic, aquests cors tenien seus a bars i cafès per això també és important remarcar el seu origen a l'hora de parlar d'aquesta societat.

No tenim gaire més informació d'aquesta coral, un cop passada la Guerra Civil el nom de la coral no consta en cap acta de reunions ni activitat de la ciutat. Això ens pot fer pensar que es va dissoldre abans del 1936, però no és una informació que puguem afirmar al 100%. Tampoc hi hem pogut trobar descripció de quina era la seva activitat.

- **AGRUPACIÓ CORAL ELS PILOTAIRES**

La informació que tenim d'aquesta agrupació coral és el seu any de fundació, essent el 1929, també que formaven part del barri de Santa Eulàlia. Com ja s'ha esmentat anteriorment, *Els Pilotaires* també van haver d'aturar la seva activitat a causa de la Guerra Civil. Consta que l'any 1952 van inaugurar l'estendard de l'entitat, tot i així no sabem segur si va ser l'any de represa de l'activitat o si ja havien tornat abans.

- **ALTRES**

Aquest petit apartat pretén esmentar altres noms sorgits quan s'ha buscat informació sobre l'activitat coral de la ciutat. Són cors sorgits sobretot al voltant de les caramelles i que la seva activitat es limitava a aquelles dates, eren sobretot cors humorístics d'homes. Esmentar un cor humorístic *Els Tranquils del centre*, un cor satíric molt popular entre la població de la ciutat. Molts dels ciutadans que van poder escoltar-lo esmenten el seu èxit.

Tot i no ser societats corals establertes s'ha cregut oportú que quedin mencionades dins del treball: *La Sirena*, *Els Carotes*, *La Papillona*, *Els Tronats* i *Els Eixerits*.

2.2. LES CORALS A PARTIR DEL 1970

Després de la davallada de les societats corals claverianes de l'Hospitalet, la ciutat va viure una petita revifada de l'activitat coral, aquestes però es separaven de la línia claveriana per seguir els ideals del moviment coral desenvolupat per Lluís Millet i l'Orfeó Català. De la mateixa manera que amb els Cors de Clavé, no podem pensar que allò cultural, social i polític que passava arreu del territori i a Barcelona no passava a l'Hospitalet, ja que la seva proximitat a la capital la feia bessona de tots aquests moviments.

2.2.1. CONTEXT

En aquest apartat es vol fer una petita introducció per poder entendre la línia diferenciada en comparació amb els Cors de Clavé esmentats anteriorment. Les corals sorgides a partir dels anys setanta a la ciutat sorgeixen de la influència del model coral promogut per l'Orfeó Català.

L'any 1891, a càrrec de Lluís Millet i amb influència dels Cors de Clavé, neix l'Orfeó Català, una de les grans obres corals catalanes. Millet, tot i haver treballat amb Clavé, es diferenciava d'aquest últim sobretot per promoure a partir del cant coral el sentiment nacionalista català. També destacava per un gran capteniment religiós que evocava a la pràctica coral i una curosa precisió tècnica de la música: calia renovar, basant-se en una rigorosa formació tècnica, les associacions claverianes (Artís, 1980, p. 35-36). Per tal de promoure aquest sentiment català el repertori es recolzava en gran part en les melodies populars, en les cançons que es veien com cançons de Catalunya, aquells cants que tenien l'ànima de la pàtria. De la mateixa manera que el moviment claverià, els orfeons també van començar a multiplicar-se ràpidament arreu del territori creant la Germanor dels Orfeons de Catalunya (1918). Un cop passada la Guerra Civil i amb la victòria franquista, el catalanisme pateix una repressió que es veurà reflectida als àmbits culturals, i de retruc als orfeons, aquests patiran una davallada i els que queden en peu esdevenen un símbol patriòtic potent, de resistència i una forma més de catalanisme militant (Artís, 1980, p.186).

Cap a finals dels anys cinquanta i inicis dels seixanta començava a haver-hi uns símptomes de recuperació cultural, i en l'àmbit coral això va portar una reactivació i renovació del moviment. Encara sota el règim dictatorial, les agrupacions creen un espai de reivindicació política i nacional.

L'any 1959 seria fundat el Secretariat d'Orfeons de Catalunya (SOC) agafant el relleu de la Germanor d'Orfeons. Durant aquests anys també començaran a néixer moltes agrupacions que agafaran el substantiu *coral* o *cor* en comptes d'orfeó, ja que malgrat agafessin el llegat d'aquests últims venien amb inquietuds renovadores. Els orfeons i les corals començaran a distingir-se en alguns àmbits del seu funcionament: mentre que els primers quedaran regits per una junta rígida i gaudiran d'una seu o casal propi, les segones normalment quedaran adscrites a una seu d'una entitat o parròquia i l'autogestió i la participació de la majoria de cantaires a l'hora de decidir serà la manera de funcionar primordial. Les corals de l'Hospitalet seguirant molt aquesta segona línia descrita.

Un punt a destacar d'aquesta època és el creixement i unió de les corals infantils lligades a tot el moviment descrit, sobretot a partir del naixement de l'Esquitx (1962), afiliada a la Coral Sant Jordi i la formació del Secretariat de Corals Infantils de Catalunya (SCIC - 1967). L'any 1970, naixerà la CJC (Corals Joves de Catalunya). Totes aquestes corals també destaquen per tenir un component pedagògic en la seva pràctica coral. És important destacar, sobretot per aspectes terminològics, que el 1982 es funda la Federació Catalana d'Entitats Corals (FCEC), substituint al SOC.

Tot i que aquestes noves corals neixen sota un context de reivindicació catalanista, al llarg del final del segle XX fins avui en dia, tots aquests propòsits de les corals catalanes aniran canviant i de la mateixa manera també ho faran les de l'Hospitalet. Es començarà a fer una tria del repertori que serà més variat que la cançó catalana anterior, en part podent pensar que amb el final de la dictadura i la repressió molt més relaxada ja no es busca la reivindicació nacional de la mateixa manera. L'execució tècnica i musical cada vegada serà més l'objectiu central de les agrupacions corals. També es començarà a posar un focus important en la formació dels directors.

Arribats al segle XXI ens trobem amb un context de cors, nascuts sota el llegat del moviment anterior descrit però en un paradigma diferent. Les corals cada vegada més deixen la reivindicació nacional per fer de l'activitat coral un espai amb diverses finalitats, ja siguin pedagògiques, associatives, musicals, etc. I on trobem d'una banda corals més professionalitzades i corals més populars, on no es busca la perfecció tècnica sinó tenir un espai de trobada entorn la música. És important destacar el canvi de perfil dels directors, la primera fornada de directors de les corals eren uns directors autodidactes, amb poca formació

reglada i aprenent al llarg dels anys, això anirà canviant i cada vegada seran directors més formats, amb un perfil de conservatori o escoles oficials i amb un repertori sota el braç molt més ampli i divers. Les corals de l'Hospitalet també viuen aquest canvi.

2.2.2. LES CORALS

Les corals esmentades a continuació neixen sobretot als anys 70. La majoria d'aquestes corals van sorgir al barri del centre, la major part de cantaires també estan reunits al mateix barri, a Santa-Eulàlia o a Collblanc. Això té una clara raó de ser a causa de la gran immigració dels altres barris de la ciutat, que com ja s'ha comentat a l'apartat dels Cors de Clavé, no tenien aquest sentiment d'enaltiment català i tampoc la tradició coral arrelada. Inicialment les corals comptaven amb un nombre de cantaires important.

Molts d'aquests cors encara estan vigents avui en dia a la ciutat, tot i així cal destacar la davallada de cantaires i la minsa renovació generacional de les corals adultes. Aquells cantaires que van començar encara hi són, però n'arriben, en general, pocs de nous. Destacar també que a partir del seu sorgiment, les corals de la ciutat ja seran mixtes. El perfil de cantaire, sobretot en les corals adultes, es situa en un cantaire de classe mitja, amb una tradició molt arrelada a la cultura catalana i en la majoria de casos amb estudis musicals o contacte previ amb la música.

2.2.2.1. La setmana de Cant Coral

La setmana de cant coral és un cicle de concerts corals a la ciutat que organitzen la *Coral Elisard Sala*, la *Coral Xalesta* i la *Coral Heura* actualment. La primera edició va ser l'any 1984. És una de les activitats corals primordials de la ciutat que s'organitza anualment. Sempre s'ha buscat que fos un festival coral que pogués proporcionar a la ciutat un espai on escoltar cors desconeguts, és a dir, de fora de l'Hospitalet. Només inicialment es va donar un espai a les corals infantils de la ciutat, però sempre s'ha mogut entorn de concerts de corals de fora.

És l'activitat coral de la ciutat de més llarga durada, ja que les altres iniciatives que hi ha hagut no han tingut consistència al llarg del temps.

2.2.2.2. Les corals

- **CORAL ELISARD SALA I CORAL HEURA**

La *Coral Elisard Sala* va néixer l'any 1969 com a secció musical de la *UEC-Collblanc* (Unió Excursionista de Catalunya). Entrar plenament en el lligam del cant i els cors amb les associacions excursionistes ens portaria a una altre immensa investigació, la qual no podem abarcar en aquest treball, però és important destacar com arreu de Catalunya moltes de les associacions i centres excursionistes desenvolupen una activitat musical i coral molt important i tenen els seus propis cors. Les agrupacions excursionistes també han estat molt lligades al sentiment nacionalista català i la seva reivindicació. La *UEC-Collblanc* organitzava diverses activitats entre elles múltiples musicals com: grup sardanista, vetllades musicals, cursos de cançons de motxilla, orquestra per actuar amb els cantaires i la *Coral Elisard Sala*. La coral durant la seva adhesió va participar a activitats molt lligades a la muntanya com la Festa de Cançons de Muntanya o la Renovació de la Flama de la Llengua Catalana a Montserrat.

L'any 1985 es van independitzar de la unió excursionista i va esdevenir dues entitats: la *Coral Elisard Sala* i la *Coral Heura*, essent dos dels cors de la ciutat actius encara actualment. Els cantaires que hi van quedar continuaran tenint molt arrelat el sentiment muntanyenc, català i de la cançó tradicional catalana.

Elisard Sala assaja actualment al Casino del Centre. Un cop separats de la Unió Excursionista van passar d'estar vinculats al barri de Collblanc al barri del Centre. La coral ha cantat un extens repertori de música coral i destaca per la seva participació als "Oratoris de Nadal", arreu del territori català i balear. A la ciutat participa en l'organització de la Setmana de Cant Coral i realitza diversos concerts al llarg de l'any, ja siguin concerts propis de la coral o trobades amb altres corals de la ciutat.

La *Coral Heura* es funda l'any 1984 i surt de la separació amb la *Coral Elisard Sala*. Coral activa a la ciutat des dels seus inicis participant a activitats de la Festa Major i com a organitzadora de la Setmana de Cant Coral. La *Coral Heura* va ser durant molts anys un cor mixt però actualment és un cor únicament femení. El seu local d'assaig actual es troba a l'Ateneu de Cultura Popular de l'Hospitalet, al barri del Centre, tot i que des de la separació han anat assajant arreu de la ciutat. Ambdues corals formen part de la FCEC.

• CORAL INFANTIL ELS MATINERS

La *Coral Infantil Els Matiners* és la coral infantil del barri del centre. Actualment compta amb 54 anys d'història, nascuda l'any 1971 és una de les corals actives a la ciutat.

La coral va sorgir amb l'objectiu d'oferir als infants de la ciutat una activitat coral que fos sobretot en català. Tenint en compte el context polític, i l'ensenyament íntegrament en castellà a l'escola, els nens no cantaven en català. *Matiners* va sorgir per oferir un espai coral on es reivindicués de manera conscient la cançó catalana i en català, i que expressament fos un espai extraescolar.

Actualment el rang d'edat del cor es troba entre els 4 i els 16 anys. Els locals on fer assaig han estat canviant però tots situats al barri del Centre o Sant Josep, actualment es troba a l'Ateneu de Cultura Popular del barri del Centre. Al llarg dels anys el volum de cantaires ha anat variant, hi ha hagut anys amb un gran volum i altres amb molts pocs cantaires. Actualment compta amb 14 cantaires. La majoria provenen del barri del Centre i voltants com Sant Josep o Can Serra. *Matiners* també ha tingut cantaires de Cornellà o Barcelona.

De cara a les activitats, la coral ha realitzat els seus concerts propis, tant de nadal, de final de curs, de primavera, etc. També però, ha tingut una participació activa a la ciutat, en els 54 anys d'història hi ha realitzat tot tipus d'activitats, una de les més destacades és la seva participació a la Setmana de Cant Coral. També ha tingut una participació activa en les activitats de Nadal de la ciutat i de festa major.

La coral infantil també ha estat lligada des dels seus inicis al SCIC i ha participat molt activament a totes les activitats proposades des de l'associació, com poden ser intercanvis internacionals, trobades amb altres corals, concerts conjunts, etc i d'aquesta manera també ha estat estretament lligada als ideals corals del secretariat. Ha estat la coral infantil representativa de la ciutat de cara a l'associació i arreu de Catalunya.

Al llarg dels anys, des dels mateixos cantaires de la coral que ja superaven l'edat per cantar-hi, han sortit diverses iniciatives de cors joves lligats a la coral infantil: Dènia (1995-2000), Cor Maixata (1979-2001) i Cor de nit (2016) , aquest últim és l'únic cor dels esmentats actiu.

- **CORAL XALESTA**

La *Coral Xalesta* va néixer l'any 1973 al barri del centre. Ha estat molt lligada a la coral els Matiners, i malgrat no sortís explícitament com la coral dels pares dels infants ràpidament molts d'ells s'hi van sumar. La coral va anar molt lligada al repertori català i en català al llarg de tot el seu inici, malgrat no hi hagués una voluntat tant explícita com a la coral infantil. Essent una coral mixta, ells mateixos defineixen el seu repertori actual com “música d'arrel popular i música culta, de tots temps i totes nacionalitats”. Realitzen concerts, a part de a la ciutat, arreu del Barcelonès i Catalunya, també consta de viatges arreu de l'Estat i internacionals. Actualment tenen el seu lloc d'assaig a l'Església de Santa Eulàlia de Mèrida al centre de la ciutat. La seva participació a la ciutat també és molt important, sobretot destacant els concerts realitzats arreu dels barris i la seva participació a diverses activitats. La coral forma part des dels seus inicis de la FCEC.

Com s'ha descrit anteriorment la coral ha anat patint canvis al llarg del temps, un exemple seria la del perfil del director, ja que van passar d'un sortit de la primera fornada de directors a un de molt més format actualment. Cantaires esmenten un canvi de repertori, ja que ha passat a ser més divers i com ells diuen “més obert”, canviant la cançó catalana inicial per una voluntat de buscar més estils. També al llarg dels anys ha anat patint una poca renovació generacional que situa els cantaires de la coral en una mitjana d'edat alta. Inicialment molts dels cantaires no eren de l'Hospitalet, actualment això ha canviat, essent la majoria del barri del Centre.

- **CORAL COR CREIXENT**

Neix l'any 1986 al barri de Collblanc. Actualment tenen la seu a l'Ateneu Cultural Catalonia del mateix barri. El seu repertori el defineix com “ampli i variat: cançons tradicionals catalanes, misses, musicals i música tradicional de diversos països”. Realitza activitats tant a la ciutat com a fora i participa activament del concert de Nadal que s'organitza amb altres corals de la ciutat cada dos anys. La coral forma part de la FCEC.

- **COR ADINOI**

El *Cor Adinoi* neix l'any 1988 a la Parròquia de Sant Isidre, actualment el trobem a la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana al barri de Santa Eulàlia. Va néixer com un cor juvenil que donava espai coral als cantaires del Col·legi Parroquial del Casal dels Àngels, al mateix barri. Cor actualment actiu, el situem al barri de Santa Eulàlia. Al llarg de la seva història ha realitzat actuacions arreu del país i de Catalunya, tant en actuacions en solitari com amb intercanvis amb altres cors. Com les altres corals de la ciutat també participa activament de les activitats d'aquestes i el podem trobar en diversos concerts en conjunt amb les altres corals esmentades. És de les corals que la direcció no és agafada per un director professional format en una línia de conservatori. La coral forma part de la FCEC.

2.3. SEGLE XXI

Entrats en ple segle XXI les corals descrites anteriorment encara perduren. Esmentar que l'activitat coral a la ciutat no es regeix als cors descrits, ja que hi ha molts altres espais on es desenvolupa activitat coral. És en ple segle XXI on moltes entitats, associacions, escoles, etc desenvolupen com a part de la seva activitat un grup coral, podem posar com a exemple entre molts, la coral del Grup de Dones del barri de Can Serra, la coral Veus del Món dins del Consorci per la Normalització Lingüística de la ciutat (CNL), els grups corals de l'Escola de Música Flotats o de l'Escola de Música Municipal (EMMCA).

Les entitats corals que engloben aquest treball perduren avui en dia, però amb una reducció de cantaires, és la coral Xalesta la que actualment en compta amb més. És important esmentar que els cors i l'activitat coral a la ciutat vist en aquest treball s'ha anat reduint al llarg dels anys i avui en dia és bastant més petita comparada amb tot el segle XX. Tots els entrevistats coincideixen en la poca visibilitat que se li dóna a la ciutat i els pocs recursos materials i poques infraestructures que hi ha, ja que manquen sales de concerts, auditoris i espais d'assaig. Això en conseqüència porta a la reducció de cantaires i d'activitat, com poden ser pocs concerts, poques trobades corals a la ciutat, etc. Com ja s'ha esmentat, l'Hospitalet és una ciutat que ha viscut l'arribada de molta gent d'arreu, tant del país com de fora, això ha comportat que convisquin moltes tradicions i maneres de fer que no engloben les entitats corals existents. També és una ciutat amb una diversitat d'activitats molt gran, és un paradigma diferent en comparació amb el dels Cors de Clavé a la primera meitat del segle XX, i això fa que les entitats corals s'hagin de fer un espai enmig de tot el moviment cultural i associatiu divers.

És important destacar però el naixement de moltes iniciatives al voltant dels cors de Gospel. Destacar de manera breu la realització d'una trobada anual de cors de Gospel a la ciutat anomenada CL'HAP, que mostra també la obertura coral, la búsqueda de noves sonoritats que surten del repertori coral català iniciat als anys setanta a la ciutat i la cerca de noves agrupacions corals.

2.4. MAPA RESUM

Per tal de que visualment quedi ben clar com queda la ciutat organitzada amb les diverses corals s'ha cregut oportú adjuntar un mapa perquè es pugui veure on es situen els diversos cors esmentats i les seves ubicacions exactes. S'han situat els cors dels quals s'ha pogut obtenir la informació.

Important esmentar que Barcelona queda a la dreta del mapa, tocant al barri de Collblanc-Torrassa. El barri de Santa Eulàlia queda just a sota de Collblanc i el barri del Centre i Sant Josep queda situat a l'esquerra del mapa.

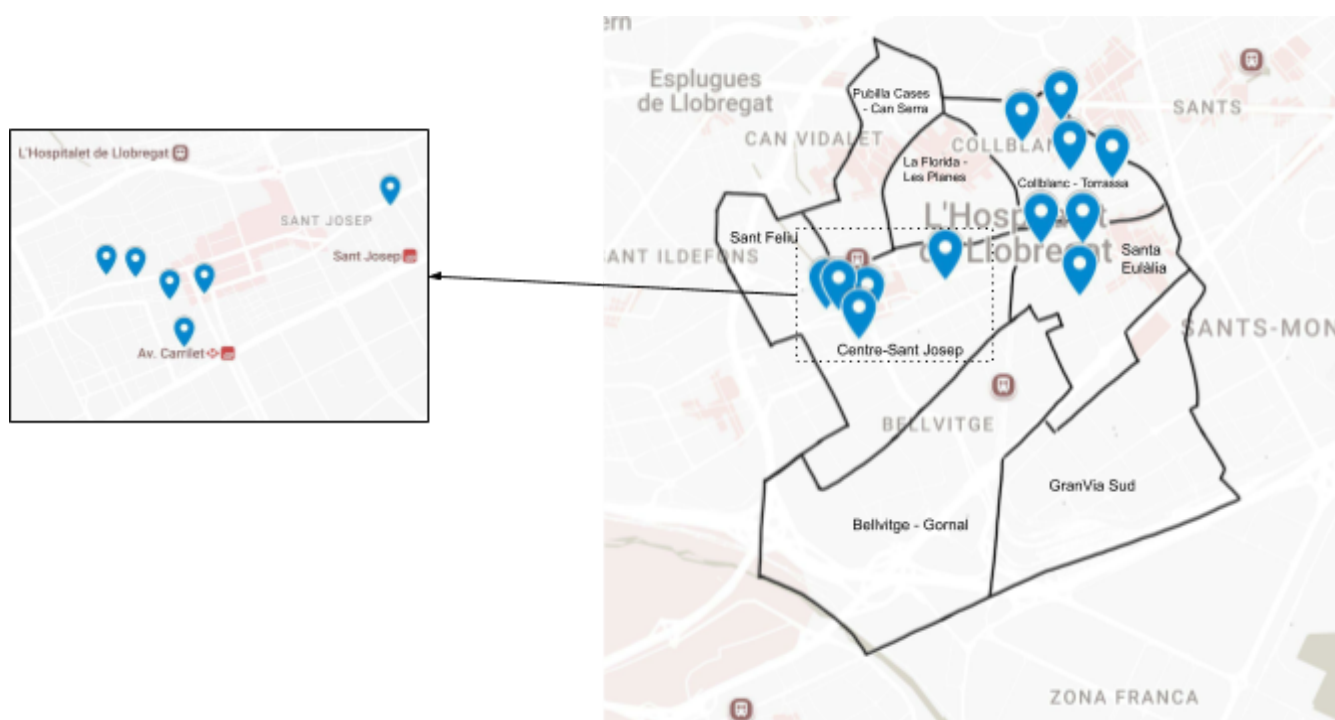

Figura 1: Mapa de L'Hospitalet de Llobregat amb les seves diverses corals - ampliat el mapa del barri del Centre-Sant Josep

2.4.1. UBICACIÓ DE LES CORALS

- Barri del Centre-Sant Josep:

EL LLOBREGAT: Plaça Josep Bordonau i Balaguer, 6, 08901 L'Hospitalet de Llobregat

LA JOVENTUT: Plaça de l'Ajuntament, 1, 08901 L'Hospitalet de Llobregat

EL PENSAMENT: Carrer d'Enric Prat de la Riba, 143, 08901 L'Hospitalet de Llobregat

ELISARD SALA: Carrer d'Enric Prat de la Riba, 337, 08901 L'Hospitalet de Llobregat

CORAL HEURA: Carrer Santa Anna, 1, 7, 08901 L'Hospitalet de Llobregat

CORAL XALESTA: Carrer de Barcelona, 104, 08901 L'Hospitalet de Llobregat

CORAL ELS MATINERS: Carrer Santa Anna, 1, 7, 08901 L'Hospitalet de Llobregat

- Barri de Collblanc-Torrassa:

ELS CALLATS: Carrer de Pujos, 08904 L'Hospitalet de Llobregat

L'AURORA: Carrer de Pujos, 68, 08904 L'Hospitalet de Llobrega

L'UNIVERS: Plaça. Espanyola, 8, 08903 L'Hospitalet de Llobregat

ELS ANTICS DE LA TORRASSA: Carrer Holanda, 38, 08903 L'Hospitalet de Llobregat

COR CREIXENT: Carrer de Rafael Campalans, 16, 08903 L'Hospitalet de Llobregat

- Barri de Santa Eulàlia

CORAL LA CARBASSA: Carrer Pi i Margall, 114, 08902 L'Hospitalet de Llobregat

ELS PILOTAIRES: Carrer de l'Aprestadora, 130, 08902 L'Hospitalet de Llobregat

ADINOI: Carrer Santa Eulàlia, 203, 08902 L'Hospitalet de Llobregat

3. CONCLUSIONS

L'Hospitalet de Llobregat no queda exempta dels moviments culturals que passen arreu de Catalunya, i en especial a Barcelona, sobretot a causa de la seva proximitat física amb la capital. El moviment coral és un moviment cultural molt estès a Catalunya i a Barcelona, i després de la investigació podem afirmar que també a l'Hospitalet de Llobregat. La poca informació recollida que la ciutat ha fet respecte les associacions corals que hi ha hagut no és a causa del fet que no n'hi hagi, el contrari, s'ha pogut afirmar que és una ciutat que ha estat bressol de molts cors i testimoni de moltes activitats corals.

L'Hospitalet al llarg de les primeres dècades del segle XX va passar d'una ciutat agrària a una ciutat completament industrial, i en conseqüència va viure en tots els àmbits el que això comportava. El moviment dels Cors de Clavé, lligat completament al context industrial, arriba ràpidament a la ciutat i l'any 1851 ja comptem amb la primera societat coral claveriana: *El Llobregat*. Aquest és l'inici dels Cors de Clavé a l'Hospitalet, i s'ha pogut constatar que també és l'inici d'una de les principals activitats culturals i associatives de la ciutat al llarg del segle XX.

S'han trobat en total 11 societats corals claverianes. Copsem dues franges amb gran activitat: els anys trenta i els anys cinquanta, després d'una aturada a causa de la Guerra Civil. Als anys cinquanta, en ple context de dictadura, els cors eren una de les oportunitats dels ciutadans de l'Hospitalet per poder reunir-se.

Aquests cors van realitzar molts concerts al llarg de la seva trajectòria i mantenien una estreta relació entre ells. Organitzaven moltes activitats conjuntes a la ciutat, entre les quals destacaven les caramelles. Al llarg del segle XX, les caramelles van ser una activitat important a l'Hospitalet i estaven dirigides tant pels Cors de Clavé com per d'altres que sorgien en aquelles dates.

És important destacar l'estreta relació dels Cors de Clavé amb les tavernes i els bars. Són diversos els cors hospitalencs que podem afirmar que tenen el seu origen en aquests espais. Anant més enllà, tampoc podem obviar l'arrel dels cors claverians en els cors satírics i humorístics, estretament lligats també a aquestes tavernes i bars.

Els Cors de Clavé de la ciutat al llarg de tota la seva història els situem en tres barris concrets: el Centre, Collblanc-Torrassa i Santa-Eulàlia. Això es deu al fet que aquests són els barris que existien durant la primera meitat del segle XX, quan els cors s'hi van establir inicialment, i dels quals no es van moure. També és on vivien els mateixos cantaires. Important cloure que la majoria es trobaven al barri de Collblanc, fet donat per la seva proximitat amb Barcelona. Un cop la ciutat va anar creixent a causa sobretot de la migració dels anys seixanta, als barris nous no hi van sorgir cors, sinó que l'activitat coral es va quedar on la tradició ja estava establerta.

És important d'aclarir l'estructura dels Cors de Clavé. Tots estaven formats per homes, ja que la dona no ocupava l'espai públic. Els cors de l'Hospitalet eren formats per uns 50 homes de mitjana, en els moments de més esplendor destacaven per ser masses corals nombroses. Les dones no van formar mai part dels Cors de Clavé hospitalencs, la seva presència a l'activitat coral començarà amb les agrupacions sorgides a partir dels anys setanta. Cal destacar que funcionaven com associacions d'ajuda mútua, els socis aportaven una quota i la societat després proporcionava l'ajuda necessària. No es cantava només sinó que era un espai de suport mutu, d'integració i d'articulació social.

A finals dels anys seixanta inicis dels setanta trobem una davallada dels Cors de Clavé a la ciutat. Actualment, ja no se'n troba cap i la seva informació, fora d'aquest treball, ha quedat en fons personals, documents als arxius i anècdotes que perviuen gràcies a la transmissió oral.

A inicis dels anys setanta trobem una revifada del moviment coral, i podem observar un nou moment d'activitat a la ciutat. Aquest però es separa dels Cors de Clavé per seguir la línia de les corals i els orfeons. S'ha pogut concloure que aquestes corals neixen sota algunes diferències respecte els cors anteriors, però també amb algunes similituds. En total s'han trobat 6 entitats corals.

Són corals que també busquen omplir part de l'activitat cultural, social i associativa de la ciutat. Tot i així, una de les seves finalitats principals és el cant en català; és a dir, establir de manera conscient un espai de reivindicació de la llengua a través del cant. Aquest fet no era compartit amb els Cors de Clavé. A diferència d'aquests últims, les corals ja van sorgir com a espais mixtos, on les dones van començar a cantar. Podem concloure que això es deu al fet que els homes comencen a tenir altres aficions, i cantar ja no es veu com una activitat exclusivament masculina. D'aquesta manera, l'espai lliure que deixen els homes comença a

ser ocupat per les dones. El perfil del cantaire queda bastant definit: una persona de classe mitjana, habitualment ja nascuda a Catalunya i amb tradició o coneixements musicals.

N'ha resultat també que aquestes noves entitats queden establertes als mateixos barris que els Cors de Clavé. En aquest cas però es reuneixen majoritàriament al Centre. Això es deu a la tradició ja establerta en aquests barris i a la població d'origen divers i amb tradicions diferents dels altres.

Important destacar que aquestes corals neixen com associacions autogestionades, amb seus a entitats diverses de la ciutat i amb la gestió interna dels propis cantaires per tirar endavant. La falta de local propi ha portat a les corals de la ciutat a moure's molt al llarg de la seva història.

Aquests últims cors encara perduren avui en dia a la ciutat, podem però dictaminar alguns canvis. Han passat de ser corals molt lligades a la cançó catalana i/o en català a fer repertori més divers, això es deu en gran part a la formació més reglada dels directors i la no necessitat tan gran de reivindicar la llengua. També es dona a causa de la globalització constant i de tenir a l'abast més referències corals d'arreu. També n'ha resultat una disminució de cantaires respecte als seus primers anys, causat a partir de la voluntat d'una coral diferent que la ciutat no ofereix o a causa de la quantitat d'activitats diverses i la dificultat de fer-se un lloc enmig.

Podem concloure que tota l'activitat coral descrita té una finalitat associativa molt gran. No només es busca l'execució musical sinó que d'una manera o altre es busca que sigui un espai on trobar-se, amb una finalitat socialitzadora i acollidora. Les societats claverianes eren uns grups d'ajuda mútua, i pels habitants de la ciutat formar-hi part volia dir tenir un suport social i econòmic. A les corals actuals es pot veure en la finalitat socialitzadora i de teixit veïnal que defensen.

Si ens centrem en l'activitat coral entesa com a entitats corals, podem concloure que actualment n'hi ha poques a la ciutat, i que la majoria d'elles pateixen una davallada en el nombre de cantaires. Tot i així si obrim el camp de visió, moltes entitats, escoles, associacions, espais de l'Hospitalet que la seva finalitat principal no és el cant coral compten amb grups corals o canten col·lectivament en algun punt. Aquest treball es centra en la primera afirmació, però s'ha cregut important esmentar aquest fet perquè expressar només que a la ciutat ara mateix l'activitat coral és poca seria erroni. S'ha pogut concloure que la

ciutat actualment compta amb pocs espais físics que dotin a les corals d'oportunitats per poder dur a terme la seva activitat i també manca d'espais de difusió.

En conclusió global, no es pot parlar de l'Hospitalet de Llobregat com una ciutat aïllada on no passa allò que passa a altres indrets. De la mateixa manera que arreu, a l'Hospitalet també va arribar tot el moviment coral i al llarg del segle XX ha sigut casa de moltes entitats corals, concretament situades al barri del Centre, de Collblanc-Torrassa i Santa Eulàlia i ha viscut molta activitat coral. Aquesta ha estat molt important i ha format part de la vida social, associativa, cultural i musical dels seus habitants.

BIBLIOGRAFIA

- Artís i Benach, P. (1980) *El cant coral a Catalunya (1891-1979)*. Editorial Barcino
- Ateneu de Cultura Popular (1992) *5 anys de converses a l'ateneu II*. Ateneu de Cultura Popular
- Ayats, J. (2008) *Cantar a la fàbrica, cantar al coro: Els cors obrers a la conca del Ter mitjà*. Eumo Editorial.
- Camós, J. (1986) *l'Hospitalet, la història de tots nosaltres 1930-1936* (Col·lecció d'Estudis Locals i Comarcals). Diputació de Barcelona.
- Carbonell, J. (2007) *La Societat Coral Euterpe fundada per Clavé*. Rúbrica
- Coral Infantil els Matiners (2022) *50 anys cantant a l'Hospitalet de Llobregat*. Autoedició
- Cortès, F., & Escalas, R. (2009). Música coral a Catalunya: a la recerca d'ideals. *Perspectiva musical de Catalunya des de la Revista Musical Catalana (1904-2008)*, 25-68.
- Costal, A. (2017) Els Cors de Clavé: una nova cultura popular, laica i republicana- *Nou-Cents Setanta-Tres*, (2), 6-11.
- De fez, M.E. (1990). *Movimiento asociativo en Hospitalet (1940-60)* (Treball de recerca finançat per la Beca de Recerca de l'Hospitalet). Museu d'Història de l'Hospitalet de Llobregat. <http://www.museul-h.cat/detallCataleg.aspx?1U7eWgK7TUFAmHdsn1qazA0LINSV0FuAOHS9ZQlpe60KTHYqazB>
- Farré, T (2014). *Les caramelles a l'Hospitalet de Llobregat* (Treball de final de grau, Universitat de Barcelona). Dipòsit Digital de la UB.
- Garcia, A. (1994) L'Eco de Euterpe i els Cors Clavé al Baix Llobregat (1961-1880). *Material del Baix Llobregat*. (1), 67-69.

Garcia, A. (1995) Ordre industrial i transformació cultural a la Catalunya de mitjan segle XIX: a propòsit de Josep Anselm Clavé i l'associacionisme coral. *Recerques: història, economia, cultura*, (33) , 103-134.

G.Larios, A., & Santacana, C. (1999) *Les festes majors a l'Hospitalet. Barris del Centre i Sant Josep*. Centre d'Estudis de l'Hospitalet.

Marcé, F (1994) *Hospitalencs d'ahir*. Ateneu de Cultura Popular

Marcé, M. (2011) *Aquell Hospitalet*. Ateneu de Cultura Popular.

Ramon, J. (1988) Breu història de l'excursionisme organitzat a l'Hospitalet de Llobregat. *Quaderns d'estudi*, (6) 222-232.

Solias, J.M. (2017) *l'Hospitalet de Llobregat desaparegut*. Efadós.

WEBGRAFIA

Ateneu Cultural Catalònia (s.d) *Cor Creixent* <https://ateneucatalonia.cat/cor-creixent/>

Cor Adinoi Escola Coral (s.d) *Cor Adinoi*. <https://www.adinoi.cat/>

Coral Infantil els Matiners (s.d) *Nosaltres* <https://coralelsmatiners.cat/>

Coral Xalesta (s.d) *La Coral* . <https://xalesta.org/la-coral/>

Grup enciclopèdia (s.d) *Caramelles*
<https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/caramelles>

- Documentació Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat:

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (1950) *Estatuts de l'Agrupació Coral "Els Callats"* (Codi 10). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (1934) *Reglament de la Sociedad Coral La Juventud de l'Hospitalet* (Codi 506). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (1949) *Reglament de la Sociedad Coral "La Juventud de l'Hospitalet"* (Codi 506). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (1956) *Acta reunió dels presidents de les Agrupacions Corals de la ciutat de l'Hospitalet* (Codi 506). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (1960) *Exemplar de "La Aurora de Clavé. Circular de la Federació de Cors de Clavé"* (Codi 506). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (1952) *Carta de l'Ajuntament de l'Hospitalet en què autoritza a l'entitat per cantar "caramelles"* (Codi 506). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (s.d) *(Fotocòpia) d'un article sobre la història de l'entitat. El Llobregat* (ES CAT AMHL 902-130). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (s.d) *(Fotocòpia) d'un article sobre la història de l'entitat. El Pensament* (ES CAT AMHL 902-131). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (s.d) *(Fotocòpia) d'un article sobre la història de l'entitat. Els Antics* (ES CAT AMHL 902-132). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (s.d) *(Fotocòpia) d'un article sobre la història de l'entitat. Els Pilotaires* (ES CAT AMHL 902-133). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (s.d) (*Fotocòpia*) *d'un article sobre la història de l'entitat. Els Rossinyols de Collblanc* (ES CAT AMHL 902-134). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat (s.d) (*Fotocòpia*) *breu ressenya històrica de l'entitat. Societat Coral Instructiva El Universo* (ES CAT AMHL 902-136). l'Hospitalet de Llobregat, Espanya.

ENTREVISTES

Com ja s'ha esmentat anteriorment per a la realització del contingut del treball s'han realitzat 4 entrevistes:

1. Manuel Domínguez

Realitzada el 11/04/2025

Manuel Dominguez és llicenciat en història i geografia per la Universitat de Barcelona. Nascut a l'Hospitalet, forma part del Centre d'Estudis de l'Hospitalet.

Esmenta que és a inicis del segle XX quan tot comença a canviar. A l'Hospitalet se situen moltes fàbriques i les que ja hi eren s'amplien. Tot això genera una gran migració i un creixement de la ciutat, sobretot del barri de Collblanc i Santa Eulàlia.

Ell destaca que a nivell cultural hi ha la cultura tradicional. Una societat que durant el segle XIX és catalanoparlant i amb la característica cultural tradicional: caramelles, balls, etc i que les festes majors tenen molta importància. Dins del context cultural de la ciutat destaca bastant el cant coral, esmenta que té molta importància. Els Cors de Clavé formen part dels ingredients habituals de les manifestacions culturals de la ciutat. A Collblanc-Torrassa apareixen una gran quantitat de corals moltes associades a bars, els quals eren la seu d'una entitat més o menys reconeguda.

Esmenta que apareixen corals en ambients culturals sobretot per la proximitat a Barcelona: “moltes de les coses que passaven a Collblanc-Torrassa tenien més relació amb Sants que amb l'Hospitalet”.

Manuel Domínguez esmenta també un dels aspectes principals dels Cors de Clavé: “Els Cors de Clavé al final surten de l'obrerisme i de la voluntat de treure els obrers de la taverna i l'alcohol però acaben també essent absorbits pel sistema i arriba un moment que ja no són gens revolucionaris. Un dels moments de més impuls dels Cors de Clavé és durant el franquisme”

En relació amb l'última afirmació comenta que durant la dècada dels cinquanta sobretot, hi ha moltes corals a la ciutat. Algunes d'abans es van intentar recuperar i altres van desaparèixer. Ell diu que: “pot ser que fós l'únic espai que tenien per ajuntar-se”

Comenta que als anys seixanta hi ha una davallada a conseqüència del canvi de la forma de relació i d'oci. La gent ja no es diverteix a la ciutat sinó que agafa el cotxe o el tren i viatja arreu.

Manuel Domínguez esmenta que hi ha un nou impuls coral als anys setanta relacionat amb l'antifranquisme i el catalanisme: “Sorgeixen unes noves entitats corals ja que és una manera de cantar en català, cantar segons quines coses [...] queda molt reunit al centre”

Al llarg de l'entrevista destaca el fet que fins els anys setanta fos una activitat masculina, expressant que els homes en el moment que ja són corals mixtes tenien altres prioritats i aficions que no eren cantar, i que per això ja hi ha espai per a les dones.

Per finalitzar ell destaca el fet que l'activitat coral quedi reunida en uns barris concrets, a causa de la migració espanyola. Com ell comenta, la nova població va reproduir les tradicions que ja portaven del seu territori, i el cant coral no era una d'elles en aquest cas.

2. Montserrat Lluveras

Realitzada el maig del 2025

Nascuda a l'Hospitalet, ha estat durant molts anys directora de la *Coral Infantil Els Matiners*. És cantaire des dels inicis i fins avui en dia de la *Coral Xalesta*. Molt lligada al SCIC i a la FCEC.

En relació amb els inicis de *Matiners* subratlla que es va començar amb la finalitat de cantar cançó popular catalana i en català, amb la intenció conscient de donar un espai als infants de la ciutat on poguessin cantar en català, ja que a l'escola l'idioma utilitzat en totes les parts era el castellà. Destaca que a la *Xalesta* la cançó catalana hi era però no amb una finalitat tant central com a *Matiners*.

Esmenta que amb *Matiners* hi havia un interès clau en que no fos escolar, és a dir, que ocupés un espai extraescolar. Comenta que estava molt lligada al SCIC.

En relació amb la poca renovació de cantaires esmenta que en part pot venir de que les corals adultes de la ciutat no agafen les inquietuds dels joves i l'ambient no convida.

Un aspecte rellevant comentat per la Montserrat és la renovació de generació de directors. Un canvi, com ella esmenta, que passa de uns directors molt autodidactes a uns molt més formats que coneixen molt més repertori.

Comenta que les corals sorgides a l'Hospitalet als anys setanta eren molt autogestionades, hi havia una voluntat conscient de separar-se de la jerarquia dels orfeons i moure's en un espai “més lliure”. Això ha portat a les corals a no tenir un local propi d'assaig i a la dedicació plena dels cantaires al funcionament de l'entitat, malgrat no formi part de la seva feina principal. Amb la Montserrat també s'ha comentat la Setmana de Cant Coral ja que forma

part de la junta, i ella ha esmentat que és un festival que la finalitat principal és portar a la ciutat corals de fora perquè els propis ciutadans de l'Hospitalet tinguin l'oportunitat d'escoltar altres cors.

3. Núria Cantero, Mònica Peig i Montserrat Montaña

Realitzada el maig del 2025

Les tres cantaires de la *Coral Xalesta*. La Montserrat i la Mònica són actualment membres de l'organització de la setmana de Cant Coral. La Mònica i la Núria són directores de la *Coral Infantil Els Matiners* i també han estat cantaires d'aquesta.

Esmenten que per les tres la finalitat del cant coral avui en dia a la ciutat és el gaudi personal i la socialització, els aspectes musicals queden en segon pla. També comenten que al llarg de la història de les corals el repertori ha canviat, s'ha diversificat. Creuen que ha canviat bastant els últims 15 anys més o menys.

Esmenten que a l'inici de la Xalesta hi havia cantaires que no eren de l'Hospitalet, ja que era una atracció per les rodalies, però que a mida que han anat sorgint tota tipologia de corals, els cantaires han reduït a ciutadans de l'Hospitalet, i del barri del centre, en la seva majoria.

Les tres coincideixen en que hi ha hagut una reducció de cantaires i esmenten que pot ser per la diversitat d'activitats que ofereix la ciutat, per un repertori que no atrau a les noves generacions i per la poca difusió que té a la ciutat. També coincideixen en que falta ajuda econòmica i espais dotats per poder realitzar l'activitat coral.

Destaquen també que les juntes de les corals de la ciutat estan formades pels mateixos cantaires que tenen feines externes a la coral. Unes juntes que es mouen per la predisposició voluntària dels cantaires.

Esmenten que les corals de la ciutat actualment estan formades per un perfil concret de cantaire: de classe mitja i nivell d'estudis alt.

4. Montserrat Monrós

Realitzada el maig del 2025

Ciudadana de l'Hospitalet i cantaire durant 15 anys de la *Coral Heura*.

Esmenta la separació entre la *Coral Elisard Sala* i *Heura*. També comenta que aquesta última va anar canviant els seus locals d'assaig arreu de la ciutat, però que la majoria de cantaires provenien del barri del centre i de Barcelona.

Comenta que els cantaires es van anar fent grans i que entrava gent nova a la coral però no gent jove, i que això va ser part del problema del declivi de la coral. Esmenta que amb la davallada de cantaires hi va haver un moment que van decidir passar a ser veus blanques.

La Montserrat destaca que el repertori es basava en cançó popular i es cantaven misses o alguna obra més gran quan s'havien de realitzar activitats de caire més voluminos, potser amb més corals. També esmenta concerts amb les corals de la ciutat, sobretot per Nadal.

Un aspecte destacat és la vinculació del cant de les corals *Elisard Sala* i *Heura* amb la muntanya. Ella diu “el fet de sortir a la muntanya ja et porta al cantar [...] On hi ha muntanya hi ha cant”. Esmenta que els cantaires hi eren per gaudir però també per mantenir aquesta tradició del cant que tenien tant arrelada. Destaca molt la relació entre el sentiment catalanista, el cant i la muntanya.

Esmenta la celebració de caramelles al dilluns de Pasqua a Bellvitge, on es cantaven les cançons “típiques”, com ella esmenta, de les caramelles.

Comenta també com la població és molt diversa, i com altres cultures es mouen diferent socialment i el cant coral no el tenen arrelat.

ANNEXOS

Excmo. Ayuntamiento de Hospitalet de Llobregat

Sección de Gobernación

Núm. 904

Esta Alcaldía, vista su solicitud y examinadas las canciones acompañadas, ha acordado autorizarlas a excepción de las tachadas con tinta encarnada que se deberán abstener de cantar, autorizándoles asimismo y en cuanto corresponde a las atribuciones de esta Alcaldía, para que puedan salir a cantar las tradicionales "caramellas" en la vía pública en los días de costumbre, recomendándoles se abstengan de cantar otras canciones que no sean las autorizadas y sobre todo aquéllas que por su mal gusto desdijeran de la cultura y el buen nombre de esta ciudad, evitándose tener que imponer sanciones si llegase a mis noticias cualquier transgresión de esta índole.

Dios guarde a V. muchos años.
Hospitalet, 8 de abril de 1952.
EL ALCALDE,

CC. Presidente de la Sociedad Coral "La Juventut"

C I U D A D

Figura 2: Carta de l'alcalde de la ciutat autoritzant les caramelles i les cançons que poden ser cantades a la societat coral *La Joventut*. Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat.

un papel importantísimo en estas jornadas gloriosas, el día 21 de mayo por la noche, con motivo de la recepción ofrecida al Jefe del Estado por el Ayuntamiento de la Ciudad, una concentración en la que formaron más de 5.000 coristas, brindaron un concierto memorable al Generalísimo Franco como muestra de gratitud de un pueblo que sabe captar la gran-

nasiadas las horas trabajadas, y a pesar de la melancolía que nos invade, nuestra meta, las mejores ilusiones y el afán que alimentamos, se llama PORTUGAL.

ARTURO YEBRA TORRES
Secretario de la Federación
de Coros de Clavé

Concurso de Caramellas de Hospitalet de Llobregat

1.º S. C. «Joventut»	Maestro Guasch.
2.º S. C. «Els Callats»	» Bonet.
3.º S. C. «Unió Terrasenca»	» Heras.
4.º S. C. «El Universo»	» Amoracid.
5.º S. C. «Aurora» de Coll-Blanch	» Carbonell.
6.º S. C. «Antiguos» de La Torrassa	» Carbó.

— 3

Figura 3: Resultat del concurs de Caramelles de l'Hospitalet de Llobregat l'any 1960. Arxiu municipal de l'Hospitalet de Llobregat.